

Datum

8 december 2022

Onderwerp

Input VNG voor CD Participatiewet 14 december

Geachte dames en heren,

Op 14 december debatteert u met minister Schouten voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen over de Participatiewet. De bestuurlijke adviescommissie *Participatie, Schuldhulpverlening en Integratie* van de VNG heeft op donderdag 8 december vergaderd en wil u een aantal opmerkingen meegeven over de brief van de minister van 28 november over de *Stand van zaken Participatiewet in Balans* (34352 – 260).

Gemeenten en meerdere belangenorganisaties hebben lange tijd uitgekeken naar deze brief, waarin een Participatiewet wordt beschreven die als uitgangspunt heeft eenvoudiger en uitlegbaar te zijn voor zowel inwoners als de uitvoering, en meer uitgaat van vertrouwen. De VNG is positief over deze verbeteringen maar wij hebben wel een aantal kanttekeningen, waarbij we de indeling van de minister in drie sporen volgen:

Spoor 1: Wijziging van de Participatiewet

- De VNG is positief over de aanpassingen in de Participatiewet die de minister voorstelt. Voor ons is het een eerste stap naar een fundamentele herziening.
- We betwijfelen of er toereikende financiering van gemeenten is om de maatregelen uit te kunnen voeren. Het wegnemen van de hardheden kost geld, en in de Kamerbrief wordt aangegeven dat de kosten van de maatregelen in spoor 1 uit de enveloppe van € 500 miljoen moeten worden betaald. Dat bedrag is al niet toereikend voor de in het regeerakkoord genoemde ambities, zeker niet als daar ook nog de investeringen in activerend arbeidsmarktbeleid (Borstlap) uit moeten worden gefinancierd. Gemeenten betalen al veel uit eigen middelen, dit kan er niet meer bij.
- Er dient aandacht te komen en te blijven voor de toetsing van de belasting van het uitvoerend apparaat met het doel deze te minimaliseren. Hoe meer regels en verantwoording, des te meer administratieve druk voor de gemeentelijke professionals.

Spoor 2: Lange termijn herziening - de beweging naar menselijke maat, vertrouwen en vereenvoudiging

- De punten die de minister aanstipt in haar beschrijving van spoor 2 maken het begrijpelijk dat dit spoor er een is van langere adem. U kunt de minister vragen wanneer ze denkt met nadere voorstellen te komen.
- Belangrijker is onze vraag aan u er bij de minister op aan te dringen dit traject samen met gemeenten, Divosa en belangenorganisaties te starten.

- Gemeenten hebben in de propositie '[De winst van het sociaal domein](#)' voorstellen uitgewerkt voor een samenhangende aanpak van drie grote thema's die onderling met elkaar samenhangen: het herstellen van bestaanszekerheid, het vergroten van kansengelijkheid en het makkelijker maken van gezond leven. Het herstellen van bestaanszekerheid noopt naar onze mening tot een fundamentele herziening van de Participatiewet. In de achtergrondparagraaf hieronder kunt u daar meer over lezen. Het gaat naar onze mening in ieder geval over een uitwerking van een toereikend bestaansminimum en een perspectief om aan de maatschappij deel te nemen. Ook in de media vragen onze bestuurders aandacht voor het verhogen van de bijstandsnorm (zie [Nederlands Dagblad](#) en [Binnenlands Bestuur](#)).

Spoor 3: Het bevorderen van de vakkundigheid van professionals bij gemeenten

- In januari start het ministerie van SZW met rondetafelgesprekken over het bevorderen van de vakkundigheid van gemeentelijke professionals, om te komen tot een concreet plan. Dit plan vraagt aandacht voor de wederkerige relatie tussen beleid en uitvoering en over de wijze hoe gezamenlijk tot een lerende organisatie te komen. VNG, SAM – de beroepsvereniging voor uitvoerders in het publieke sociaal domein – Divosa en andere partijen zijn hierbij aangesloten.
- Het bevorderen vakkundigheid vraagt een investering van gemeenten als lerende organisaties. Tijd om te leren zorgt voor extra druk op de uitvoeringspraktijk die al zwaar belast is. U zou de minister kunnen wijzen op het belang van voldoende compensatie in tijd en middelen, zodat er ruimte komt de vakkundigheid te versterken.

Achtergrond - Gemeentelijke uitgangspunten bij herziening Participatiewet

Gemeenten roepen in de propositie 'De winst van het sociaal domein' op tot een fundamentele herziening van de Participatiewet en herstel van bestaanszekerheid. Voor gemeenten, en burgers, volstaat het hier en daar aanpassen van de wet of het verwijzen naar maatwerkmogelijkheden binnen de huidige wet niet meer. Er is een grotere stelselwijziging nodig waarbij het sociaal vangnet in het geheel wordt herzien. Bestaanszekerheid en de menselijke maat zijn hierbij leidende principes, die stevig moeten worden verankerd in wetgeving. Daarbij zijn voldoende financiële middelen en een passende financieringssysteem harde randvoorwaarden.

1. Toereikend bestaansminimum

Het bestaansminimum moet netto **toereikend** zijn om in basisbehoeften te kunnen voorzien. Berekeningen van het Nibud kunnen hierbij dienen als toets of ieder huishoudtype rond kan komen van de uitkering. Bij vaststelling van de bijstandsnormen wordt ook gecontroleerd of de uitkering inderdaad nog altijd toereikend is. Toeslagen zijn dan in principe in de ideale situatie niet, of alleen in bijzondere situaties, nodig.

2. Iedereen kan meedoen

De Participatiewet is het laatste vangnet binnen de sociale zekerheid. Dat impliceert dat zij gericht moet zijn op het op de been houden van mensen en hen **perspectief** bieden. Meedoen betekent altijd een stap voorwaarts en het beste uit jezelf halen, zonder persoonlijke risico's. We onderscheiden daarbij de volgende perspectieven:

- Uitstroom naar werk en daarmee financiële zelfredzaamheid
- Meedoen aan de maatschappij (naar vermogen)
- Persoonlijke ontwikkeling (naar vermogen)
- Voldoende financiële middelen om in het bestaan te kunnen voorzien én om mee te kunnen doen. Stabiliteit en zekerheid voor mensen die niet aan de slag kunnen.

- Preventie van in potentie hogere kosten op andere beleidsterreinen zoals bijv. schulden, GGZ, veiligheid.

Het collectieve belang van een toereikend vangnet is het voorkomen van grotere, meer complexe problematiek door mensen zonder inkomen aan hun lot over te laten, tegen redelijke uitgaven en zonder misbruik. Daarnaast staat echter ook een individueel belang, met name van mensen voor wie permanente financiële zelfredzaamheid door middel van regulier werk geen haalbaar perspectief is. Omdat de Participatiewet het laatste vangnet is, geldt dit logischerwijs voor een deel van de doelgroep. Deze erkenning vormt onderdeel van de uitgangspunten van de herziening. Voor deze groep mensen zijn andere vormen van werk/het creëren van andere of extra werkgelegenheid nodig.

3. Begrijpelijkheid van plichten, rechten en verwachtingen

Plichten, rechten en verwachtingen die volgen uit de Participatiewet moeten voor iedereen helder en begrijpelijk zijn. Dat betekent niet dat een sociaal vangnet per definitie simpel is, maar wel dat iedereen moet kunnen snappen wat er van hem verwacht wordt en wat hij kan verwachten van de overheid. Daar hoort ook bij dat consequenties van veranderingen in de persoonlijke situatie vooraf inzichtelijk gemaakt moeten kunnen worden, zodat mensen daar hun keuzes op kunnen baseren.

4. Menselijke maat, vertrouwen

In de uitvoering van het vangnet is een passende aanpak de standaard. Die passende aanpak is zo veel als mogelijk een gestandaardiseerde aanpak, maar biedt ruimte om af te wijken of door te pakken als daar perspectief in zit. Dit is makkelijk gezegd, maar hier inhoud aan geven en de juiste balans hierin bewaren is dat niet. Vertrouwen is hierbij een belangrijke randvoorwaarde. Vertrouwen in professionals, en inwoners, en hun onderlinge samenwerking om tot passende oplossingen te komen. Vertrouwen komt voort uit een relatie, welke gevoed wordt door persoonlijk contact. Professionals en inwoners moeten in staat worden gesteld deze relatie op te bouwen. Desondanks zijn er bij moedwillig overtreden van de regels sancties nodig. Voorlichting, controle, handhaving en fraudebestrijding zijn daarbij niet twee maar vier kanten van dezelfde medaille, om zo de houdbaarheid van en het draagvlak voor het stelsel te borgen.

5. Heterogene doelgroep

Het vangnet is bedoeld voor mensen die (tijdelijk) niet in hun inkomen kunnen voorzien. Die groep is door afschaffing van andere regelingen meer divers geworden. Daarbij zien we dat een groot deel van de groep (zeer) langdurig een beroep op de Participatiewet doet, terwijl het hele systeem, inclusief de financiering, uitgaat van tijdelijkheid. Daarmee is sprake van een duidelijke breuk met het verleden van de ABW/nAbw/WWB. Met de doelgroep arbeidsbeperkten die in 2015 in de Participatiewet is toegevoegd, is er een groep bijgekomen die vaak langdurig (of zelfs structureel) begeleiding nodig heeft. Dat betekent dat een nieuwe Participatiewet de heterogeniteit van de groep en de diversiteit aan benodigde perspectieven - van uitstroom tot permanente afhankelijkheid - moet erkennen, zowel op het gebied van het garanderen van het bestaansminimum als bij het bieden van perspectief op ontwikkeling.

6. Toereikende financiering

Gemeenten hebben op grond van de wet de opdracht om het vangnet uit te voeren. Dat vergt een toereikende en passend verdeelde financiering. Een passende financiering houdt rekening met het

kunnen bedienen van de gehele – heterogene – doelgroep. Een recente analyse van Berenschot, uitgevoerd in opdracht van VNG, laat zien dat er in het huidige stelsel een aanzienlijk gemeentelijk budgettair tekort zit. Om een valse start van een nieuw vangnet te voorkomen, is het van belang vooraf de inhoudelijke en financiële kaders met wederzijdse instemming met elkaar in balans te brengen. Een investering in de juiste begeleiding en een goed sociaal vangnet die leidt tot een groter maatschappelijk rendement.